

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 18 december 2024

Saken

Omställningsstudiestöd; den
studerandes framtida ställning på
arbetsmarknaden

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämndens avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd för studier till Vildmark- och äventyrsguide vid en yrkeshögskola under perioden den 19 augusti 2024 – den 20 december 2024.

CSN begärde kompletterande uppgifter avseende frågan om syftet med NN:s studier. CSN upplyste om följande. Enligt CSN:s uppgifter har NN examen på forskarnivå. Vanligtvis kan en studerande med en sådan examen inte få omställningsstudiestöd. Utbildningen kan ändå ge rätt till omställningsstudiestöd om den, tillsammans med NN:s examen, förser arbetsmarknaden med kompetens inom ett område där det finns behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd.

NN besvarade CSN:s begäran och anförde i huvudsak följande. Han har fått ett positivt uttalande från sin omställningsorganisation utifrån särskilda skäl. Utifrån samtal med CSN har han förstått att särskilda skäl kan innefatta hälsoskäl, vilket gäller i hans fall. Under sin tid inom akademien, främst som doktorand, har han vid flera tillfällen behövt sjukskriva sig under längre perioder på grund av besvär som huvudsakligen har kopplas till arbetet. Efter att ha avbrutit sina doktorandstudier av hälsoskäl arbetade han som adjunkt, vilket dessvärre inte ledde till någon förbättring av hans hälsa. Efter ett halvårs arbetslöshet fick han möjlighet att återuppta sina doktorandstudier vid en annan skola, i hopp om att en ny miljö och ett nytt lärosäte

skulle göra det möjligt för honom att fullfölja studierna och samtidigt bibehålla sin hälsa. Tyvärr återkom samma hälsoproblem även där, vilket gjorde det tydligt att situationen inte var hållbar. Till följd av detta har han valt att avsluta både sin anställning och sina doktorandstudier helt för att istället omorientera sig mot en arbetsmarknad som stödjer hans hälsa. Den 19 augusti 2024 påbörjade han den utbildning som han söker omställningsstudiestöd för. Omställningen till friluftsbanschen har fått stöd av både läkare och psykolog, som båda anser att detta är ett hälsosamt och hållbart framtidsval för honom. Redan under utbildningen har han upplevt en förbättring av sitt mående, till den grad att han kommer att kunna arbeta som guide på heltid efter examen och bygga en karriär inom friluftsbanschen, vilket är syftet med hans studier. Friluftsbanschen är en växande marknad och enligt flera källor arbetar majoriteten av examinerade heltid i banschen. Med denna statistik i åtanke, och framför allt utifrån den insikt i banschen han har fått under utbildningens första termin, är han säker på att hans studier kommer att leda till nyanställning efter examen med hälsan i behåll. NN bifogade journalanteckningar från vården, en signerad uppsägningsblankett samt ett registreringsintyg avseende avbrott på doktorsavhandling.

CSN avslog ansökan med följande motivering. NN kan inte få omställningsstudiestöd för studier till Vildmark- och äventyrsguide eftersom han har en examen på forskarnivå. För att kunna få omställningsstudiestöd trots en sådan examen krävs att utbildningen, tillsammans med hans examen, förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft. CSN har bedömt att utbildningen inte är av sådan karaktär. Omställningsstudiestöd kan i vissa fall även beviljas om det finns särskilda skäl. I NN:s fall har CSN bedömt att det inte finns sådana särskilda skäl. – CSN upplyste om att det finns fler villkor som måste vara uppfyllda för att NN ska kunna få omställningsstudiestöd, men att CSN inte haft anledning att pröva övriga villkor, eftersom NN har fått avslag på grund av att han inte uppfyllt ett av villkoren.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Han hänvisar till särskilda skäl som grundar sig i medicinska skäl, vilka han tidigare har beskrivit. Under veckan kommer han att få ett läkarutlåtande, baserat på besök samt journaler, där vikten av hans omställning ska styrkas. Detta kommer att skickas vidare till Överklagandenämnden. I beslutet nämns att övriga villkor inte prövats på grund av att ett villkor för omställningsstöd inte uppfylls. Han önskar även dessa villkor prövas i samband med överklagandet. Vid flera samtal med CSN har han fått information att hans hälsoutmaningar skulle kunna utgöra särskilda skäl.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN upplyste vid överlämnandet att CSN önskar yttra sig innan ärendet avgörs.

CSN har därefter, genom dess rättsavdelning, kommit in med ett yttrande och anført i huvudsak följande. En studerande som har en examen på forskarnivå kan endast beviljas omställningsstudiestöd för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde. Det ska därtill vara ett arbetsområde inom vilket det finns ett behov av arbetskraft. Om det inte finns något behov av arbetskraft inom arbetsområdet kan

omställningsstudiestöd ändå lämnas om det finns särskilda skäl. Av förarbeten till den aktuella bestämmelsen framgår att studerande med en examen på forskarnivå redan har studerat i många år och fått forskarutbildningen bekostad med offentliga medel. Generellt har gruppen också en förhållandevis stark ställning på arbetsmarknaden. Regeringen anser därför inte att denna grupp ska kunna beviljas omställningsstudiestöd på samma villkor som övriga studerande. De föreslås i stället kunna få omställningsstudiestöd för en utbildning som tillsammans med dennes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl. Det framgår vidare att det med särskilda skäl avses samma typ av skäl som när omställningsstudiestöd får lämnas utan beaktande av arbetsmarknadens behov, som regeringen nämnt tidigare. Studerande som har en examen på forskarnivå kan följaktligen endast få omställningsstudiestöd för en utbildning där denne också har nytta av sin tidigare, offentligt bekostade, forskarutbildning. I nu aktuellt ärende framgår att NN har en forskarexamen inom maskinteknik. Han ansöker om omställningsstudiestöd för studier till vildmark och äventyrsguide. Den utbildning som NN ska studera har ingen koppling till den forskarkompetens han har sedan tidigare. Det rör sig istället om en helt annan utbildning inom ett helt nytt yrkesområde. CSN anser inte att den sökta utbildningen tillsammans med hans tidigare forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens. För att en prövning av om det finns särskilda skäl ska vara aktuell förutsätter det att den inledande bedömningen landat i att den studerandes forskarexamen, tillsammans med den sökta utbildningen, förser arbetsmarknaden med kompetens inom arbetsområdet. CSN bedömer inte att det är fallet i NN:s ärenden. Mot denna bakgrund aktualiseras ingen skälprövning i ärendena. Det är således, oavsett de hälso- eller andra skäl som åberopats för att lämna omställningsstudiestöd utan beaktande av arbetsmarknadens behov, inte möjligt att lämna omställningsstudiestöd till honom för den sökta utbildningen. Sammanfattningsvis anser CSN, mot bakgrund av NN:s tidigare forskarutbildning inom maskinteknik, inte att det finns utrymme att bevilja omställningsstudiestöd för den aktuella utbildningen till vildmark och äventyrsguide. Överklagandena ska därför avslås.

NN har beretts tillfälle att komma in med synpunkter på CSN:s yttrande och har lämnat in ett läkarintyg daterat den 7 januari 2025.

Av utredningen i ärendet framkommer att NN:s omställningsorganisation, TSN – Trygghetsstiftelsen, har yttrat sig om den sökta utbildningen. De har bland annat uttalat att det råder hård konkurrens eller överetablering på arbetsmarknaden inom utbildningsområdet, men att det finns andra skäl för NN att gå utbildningen eftersom den kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. För att få ett långt hållbart yrkesliv behöver han sadla om och omskola sig inom ett område som passar hans förutsättningar.

Författningsbestämmelser

Lagen om omställningsstudiestöd är ändrad från och med 1 januari 2025. Av övergångsbestämmelserna (2024:1087) till ändringen i lagen om omställningsstudiestöd framgår följande.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Bestämmelserna i 6, 15, 23, 26 och 32 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 15 a och 15 b §§ tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare.
3. För ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025 gäller 6, 15, 23, 26 och 32 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den äldre lydelsen.

Enligt 15 § första stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd i dess lydelse före den 1 januari 2025, får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Enligt 15 § tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd i dess lydelse före den 1 januari 2025, får omställningsstudiestöd lämnas till en studerande som har en examen på forskarnivå, för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Av 32 § samma lag i här tillämplig lydelse framgår följande. Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om 1.den redan har lämnat ett yttrande, 2.den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig, 3.ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller 4.ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Av 33 § samma lag framgår att vid prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som avses i 32 §.

Överklagandenämndens bedömning

Som har redovisats ovan har NN ansökt om omställningsstöd för studier på en utbildning till Vildmark- och äventyrsguide. Det är vidare klarlagt att NN sedan tidigare har en forskarexamen inom maskinteknik.

Av 15 § tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd i dess lydelse före den 1 januari 2025 framgår att omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som har en examen på forskarnivå, för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl. Denna reglering är sedan 1 januari 2025 införd i en 15 a § samma lag.

Av förarbetena till lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 205 f) framgår följande. "Omställningsstudiestöd är ett generöst studiestöd med syftet att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier för att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Studerande med en examen på forskarnivå, dvs. en licentiatexamen eller en doktorsexamen, har redan studerat i många år. Många har också fått sin utbildning på forskarnivå bekostad med offentliga medel. Generellt har denna grupp en förhållandevis stark ställning på arbetsmarknaden. Regeringen anser det därför inte motiverat att denna grupp ska kunna beviljas omställningsstudiestöd på samma villkor som övriga studerande. Studerande med forskarexamen föreslås i stället kunna få omställningsstudiestöd för utbildning som tillsammans med hans eller hennes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl. Med särskilda skäl avses samma typ av skäl som när omställningsstudiestöd får lämnas utan beaktande av arbetsmarknadens behov i de fall som nämnts tidigare".

Frågan i ärendet är därmed om en utbildning till Vildmark- och äventyrsguide, tillsammans med NN:s forskarkompetens, förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Den utbildning som NN nu ska studera synes sakna koppling till den utbildning på forskarnivå som han har sedan tidigare. Överklagandenämnden bedömer mot den bakgrunden och vad som övrigt framkommit i ärendet att NN inte visat att den sökta utbildningen tillsammans med hans tidigare forskarexamen förser arbetsmarknaden med kompetens inom ett område där det finns behov av arbetskraft. De omständigheter som framkommit utgör inte heller sådana särskilda skäl som krävs för att omställningsstudiestöd ändå ska kunna lämnas. Vad omställningsorganisationen har anfört i den delen föranleder ingen annan bedömning. NN har mot denna bakgrund inte rätt till omställningsstudiestöd för den sökta utbildningen. Överklagandet ska därför avslås.

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Colin Andersson, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Helena Söderberg och Jenny Twana efter föredragning av föredraganden Anna Semenکو

Beslutet har signerats digitalt av myndighetschefen Robert Dalman

Kopia till CSN och CSN:s Rättsavdelning